

HULLÓIDŐ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Hullóidő : székely identitásépítés a 19–20. században / szerkesztette: Bárdi

Nándor – Cluj-Napoca : Kriterion, 2023

ISBN 978-973-26-1278-1

I. Bárdi, Nándor (ed.)

323.1

HULLÓIDŐ

Székely identitásépítés a 19–20. században

Szerkesztette:
BÁRDI NÁNDOR

Kriterion Könyvkiadó – HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont
Kolozsvár–Budapest

Ez a munka a HUN–REN Társadalomtudományi Kutatóközpont
Kisebbségkutató Intézet Székely önképzítés a 19–20. században NKFI 128848.
sz. projekt és a BTK Történettudományi Intézet Trianon 100 Lendület Program
segítségével készült.

A kiadvány megjelenését támogatta a Nemzeti Kulturális Alap,
a HUN–REN Társadalomtudományi Kutatóközpont
és az NKFI 128848. sz. programja.

Nemzeti
Kulturális
Alap

BETHLEN GÁBOR
Alap

Lektorálta:
Filep Tamás Gusztáv

A borítót
Matei László
tervezte

Nagy Imre *Lófűrösztés* című festményének felhasználásával
(a Csíki Székely Múzeum Képzőművészeti Gyűjteménye)

© HUN–REN Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2023
© Szerzők, 2023
© Kriterion Könyvkiadó, 2023

www.kriterion.ro

Szerkesztő: H. Szabó Gyula
Nyomdai előkészítés: Kalonda Bt. és Virág Péter
Alak: 15 × 23 cm
A megjelenés éve: 2023
Kiadói ívek száma: 18
Nyomdai ívek száma: 19,75
Készült a kolozsvári GPO Graphics nyomdában.

TARTALOM

Bevezetés	6
SÁNDOR KLÁRA Székelyből magyar, írásból rovás – a székely írás székely identitást jelző funkciójának visszaszorulása.....	9
ORBÁN ZSOLT A Székely Nemzeti Párt.....	37
ABLONCZY BALÁZS Az alapító atyák. Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete	76
NAGY SZABOLCS Egy fontos identitásépítő műhely – Székely Hadosztály Egyesület	108
SZŐCSNÉ GAZDA ENIKŐ Háziipari mozgalmak a székely identitásépítés szolgálatában.....	132
BOKOR ZSUZSA A székely nagyasszony testőrei. Vallásosság és identitáskeresés a két világháború közötti Székelyföldön	177
MOHAY TAMÁS Csíksomlyó, a nemzeti kegyhely.....	211
VALLASEK JÚLIA Brandes feltámadás. A székely identitás változatai az erdélyi magyar irodalomban.....	252
BÁRDI NÁNDOR A székelyföldi önképépítés elemei	271
FÜGGELÉK	
TOMPA ZSÓFIA „Apáink arcán”	296

Bevezetés

A rendszerváltással indult korszak nagy ígéreteivel (határok spiritualizálódása, a liberális demokrácia győzelme, az európai identitás újjáalakulása) szemben napjainkban azt látjuk, hogy helyi, regionális identitások erősödnek fel, vagy olyan identitásépítések indulnak meg, amelyek néhány évtizede még elképzelhetetlenek voltak. Bár a székely identitás nem ilyen új keletű – a múltba, jóval a modern nemzetépítés kora elé nyúló, valós történeti gyökerei vannak –, napjainkban azt látjuk, hogy a romániai magyar nemzeti mozgalmon belüli, egy magyar dominanciájú régió létrehozását célzó politikai törekvéssel kialakulóban van egy olyan kulturális piac – nemcsak Erdélyben, hanem Magyarországon is –, ahol a székelyföldi azonosságtudat egyes külső jelei nagyon hangsúlyosan megjelennek. Ezek az identitásjelző szimbólumok nemcsak a Székelyföldön bírnak mozgósító erővel, hanem a romániai magyarság körében és az egész magyar etnokulturális közösségben. Nyilvánvalóan különböző jelentése van a székelynek tekintett rovásírás elterjedésének, a székely himnusz és a székely zászló nemzeti folklorizációjának, a Székely Könyvtár száz kötetének, a *Székelyföld története* több mint kétezer oldalának, a Budapesti Székely Bálnak vagy az (igazi/valódi) Csíki Sör körüli hercehurcának. Egy valamire azonban mindannyian példák: a „székelység” tematizálása iránt társadalmi érdeklődés van, képes a közösség megszólítására, és már nemcsak a regionális kötődések egyike, hanem a magyar kisebbségi és a magyar nemzeti kollektív tudat lényeges részének tekintik.

Csak nagyon felületes szemlélő gondolhatja azt, hogy mindez a semmiből jött. A mostani kötetünkkel arra vállalkozunk, hogy ennek a székely identitásépítésnek megeljük a történelmi gyökereit, felvázoljuk a társadalomtudományi, irodalmi, művészeti kiterjedését, rámutassunk a Székelyföldről szóló diskurzus állandó és új elemeire, feltárjuk a percepció kistáji, regionális, erdélyi és magyarországi vagy akár még további mozzanatait. Hogyan alakítják a regionális önképet a székelyföldi közművelődési, társadalomépítő, örökségesítő mozgalmak és intézmények? Hogyan nemzetiesedik a regionális azonosságtudat Trianon után? Hogyan jelenik meg mindez a Székelyföldön kívül, a magyar nemzetépítésben; a székely egyesületek, társaságok révén; az 1918, 1944, 1986 utáni nagy menekülthullámokkal? Honnan ered a „pusztuló” közösség és ugyanakkor a „szupermagyar” beállítódás állandósága? Miért van az, hogy a Székelyföld minden más magyar tájnál hatá-

rozottabb körvonalakkal van jelen a magyar társadalom mentális térképén, a székelyek pedig a nemzeti önazonosság legautentikusabb képviselőiként tűnnek fel a nyilvánosságban?

Ez a kötet az akkor még MTA TK Kisebbségkutató Intézet és az MTA Lendület Trianon 100 Kutatócsoportjának 2018. május 24-én rendezett, a könyvünkkel azonos című konferenciáján elhangzott előadásokra épül. A kezdeményező és címadó Ablonczy Balázs volt. Mindez a Székely önképzés a 19–20. században c. OTKA-program keretében készült.¹ Az eredeti tervek szerint a kötet további tanulmányokkal bővült volna, csakhogy az alap kutatások révén az adott témából kismonográfiák, doktori dolgozatok nőttek ki, és be kellett látnunk, hogy ha könyvünket elkezdjük bővíteni, akkor ez olyan sok problémát vet fel, hogy jobb megmaradni az eredeti keretknél. Ezzel futottunk bele a világjárványba, közben az önképzés is előrehaladt, és kötetzáró tanulmányként valamilyen összegzés is szükségessé vált, amely szintén terjedelmesebb lett a kötet közleményeinél, így annak is csak egy részét közöljük.

A könyv kilenc tanulmányát a székely azonosságtudat intézményesülésének, működtetői szocializációjának a feltárása köti össze. Természetesen a feldolgozott témák ennek a regionális identitásnak csak részei, és számos más publikáció is született erről.² A szerzők között van nyelvész, irodalomtörténész, etnográfus, antropológus és néhány történész. Döntően 20. századi folyamatokat dolgoznak fel. A tanulmányokban a székely azonosságtudat mozgósító és közösségeket integráló funkcióban jelenik meg. Ezek olyan, az identitást reprezentáló jelenségek, amelyek folyamatosan tartalmi változáson mennek át. Ez lehet szélesebb körű, amely a tömegesedésével visszahat és átalakít, mint a székely írás, a csíksomlyói búcsú, a szépirodalmi megjelenítés. Vagy mozgalmoszerű, mint az Ezer Székely Leány Napja vagy

¹ A kutatás eredményeit és összefoglalóját lásd: <https://file.tk.hu/s/TKZ3MT9okaks-WRi>.

² Szekeres Attila: *Székely jelképek*. Sepsiszentgyörgy: Háromszék Vármegye Kiadó, 2013; Hermann Gusztáv Mihály (szerk.): *A székelység története. Kézikönyv és tankönyv diákoknak és felnőtteknek*. Csíkszereda: Hargita Megyei Hagyományörzési Forrásközpont, 2015; Nagy József (szerk.): *A határvédelem évszázadai a Székelyföldön: Csíkszék és a Gyimesek vidéke*. Csíkszépvíz: Szépvízért Egyesület, 2018; Patakfalvi-Czirják Ágnes: *A székely zászló a politikától a hétköznapokig*. Budapest: Napvilág, 2021; Spaller Árpád: *Száz éves a Székely Himnusz 1921–2021*. Budapest: Erdélyi Magyarok Egyesülete, 2021; Daczó Katalin: *Ha ezer lány útra indul... A csíksomlyói Ezer Székely Leány Nap első éveinek krónikája*. Csíkszereda: Székelyföld Alapítvány, 2023; Mohay Tamás: *A csíksomlyói kegyhely és búcsújárás. Diktatúra, rendszerváltás, modernizáció*. Budapest: L'Harmattan, 2023.

---

a szöttesmozgalmak, de müködhet szervezeti keretben (párt, egyesület) is. Erre talál kötetünkben szakszerű feldolgozásokat az olvasó.

Évekkel ezelött, a konferencia és a kötet tervezésekor nem találunk vállalkozót a tájhasználat – környezetkultúra – épített örökség, illetve a képzöművészeti reprezentáció feldolgozására. Idöközben az elöbbi témában komoly munka született, bár annak akár részbeni magyar nyelvű publikálását nem sikerült elérni.³ A képzöművészeti áttekintés terén sem sikerült a hiányt pótolni, de e könyv borítótervezése során jutottunk a kiadóval arra a döntésre, hogy függetlekként közöljük Tompa László *Lófürösztés* című versének irodalmi és képzöművészeti újragondolásaival foglalkozó elemzést mint példát a közösségi azonosságtudat általi megszólíttatásra, a regionális hagyományközösséghez való kötődésre.

A szerkesztő

---

³ Köllő Miklós: *Metamorphosis Terrae Siculorum. Morfologia așezărilor din Secuime și tipologiile constructive. Evoluție istorică, situația din prezent. Diagnostic și tendințe*. PhD-dolgozat, 2022.